

DOI:

РОЗВИТОК МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ У XIX СТОЛІТТІ

*Добровольська Р.О., доктор філософії (PhD), доцент
Корненко А.А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Анотація. У статті досліджується історичний розвиток музичної освіти в Україні у XIX столітті. Проаналізовано основні етапи становлення національної музично-педагогічної школи, її інституційне формування та методологічні засади. На основі аналізу сформовано перспективні напрями розвитку сучасної музичної освіти, що поєднують національні традиції з інноваційними підходами та європейськими стандартами. Запропоновано шляхи використання історичного досвіду для вдосконалення сучасної освітньої практики.

Ключові слова: музична освіта України XIX століття, історичний розвиток, національна школа, педагогічні традиції, культурна ідентичність, європейська інтеграція, освітні реформи, методика навчання

Abstract. The article examines the historical development of music education in Ukraine in the 19th century. The main stages of the formation of the national music and pedagogical school, its institutional formation and methodological principles are analyzed. Based on the analysis, promising directions for the development of modern music education have been formed, combining national traditions with innovative approaches and European standards. Ways of using historical experience to improve modern educational practice are proposed.

Keywords: Ukrainian music education, historical development, national school, pedagogical traditions, cultural identity, European integration, educational reforms, teaching methods

Постановка проблеми. Незважаючи на багату спадщину та значні досягнення української музичної школи зазначеного періоду, спостерігається: відрив сучасних освітніх програм від перевірених часом педагогічних традицій; недостатнє наукове осмислення методологічних напрацювань минулого; втрата ефективних національних методик на користь уніфікованих підходів; необхідність адаптації історичного досвіду до сучасних вимог Європейського освітнього простору. Це обумовлює потребу

у комплексному дослідженні та систематизації історичного досвіду для його ефективного застосування у сучасній музично-освітній практиці.

Зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження розвитку музичної освіти в Україні у XIX столітті тісно пов'язане з вирішенням сучасних наукових і практичних завдань: відновлення повної історичної картини становлення національної культурної освіти; систематизація методологічних підходів української музичної педагогіки; теоретичне осмислення взаємодії європейських та національних традицій; використання історичного досвіду для вдосконалення сучасних освітніх програм; запобігання втраті національних педагогічних традицій; розробка інноваційних методик на основі перевірених історичних практик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники О. Рудницька та О. Михайличенко акцентують свою увагу на вивченні процесу формування мережі музичних навчальних закладів. Аналізуються регіональні особливості розвитку музичної освіти в культурних центрах України – від братських шкіл до спеціалізованих музичних училищ [4; 6].

Публікації останніх років висвітлюють роль музичної освіти у збереженні культурної ідентичності. Дослідники підкреслюють, що саме в XIX столітті відбувається кристалізація української музичної школи як національного явища [1], [5], [6], [8].

Сучасні науковці вивчають еволюцію педагогічних підходів XIX століття, аналізуючи досвід викладачів-практиків та вплив європейських методик на українську музичну педагогіку.

Виклад основного матеріалу. Сучасне розуміння музичної освіти ґрунтується на досягненнях вітчизняних учених, зокрема О. Рудницької, яка запропонувала цілісний підхід до мистецької освіти, розглядаючи її як самостійну галузь фахової підготовки, орієнтовану на формування цілісної особистості [3]. Цей підхід, а також напрацювання таких дослідників, як О. Михайличенко, Г. Падалка, дозволили визначити гуманістичну, світоглядну та мистецько-педагогічну роль музичної освіти [5; 6].

Важливим аспектом є історична спадщина музичної освіти в Україні, коріння якої сягає XVI-XVII століть. Досвід братських шкіл, Києво-Могилянської академії та регіональних культурних центрів забезпечив базу для розробки ефективних методів навчання, які враховують національні традиції та інноваційні підходи.

Таким чином, музична освіта виступає не як ізольована дисципліна, а як інтегрована складова загального розвитку особистості, що сприяє розширенню інтелектуальних горизонтів, формуванню культурної ідентичності та набуттю здатності до творчого вирішення нестандартних завдань. Своєю унікальною здатністю об'єднувати людей, надихати та демократизувати доступ до мистецтва музична освіта утверджує себе як невід'ємний елемент сучасного освітнього простору, що безпосередньо впливає на культурний та естетичний розвиток як окремої людини, так і суспільства загалом.

XIX-XX століття стали вирішальним періодом для становлення української музичної освіти, яка пройшла шлях від емпіричного накопичення досвіду до формування цілісної національної системи. Цей розвиток, поділений на шість ключових етапів – від кумулятивного (кінець XIX ст.) до періоду самодостатності (з 90-х рр. XX ст.) – демонструє динаміку від автономних шкіл до інтеграції в європейський освітній простір [7]. Незважаючи на політичні виклики, саме в ці епохи були закладені основи української музичної школи, збережено культурну ідентичність та досягнуто міжнародного визнання, що створило міцний фундамент для подальшого розвитку національної культури в цілому. Разом з тим, «основу вокально-професійної освіти в Україні було закладено в XIX столітті. В даний період формувалися засади характерні для української вокальної школи, які були спрямовані на освоєння європейської музичної мови та відповідно і манери співу. Її становлення й розвиток були тісно пов'язані з відкриттям та роботою консерваторій, серед яких слід виділити музичні академії в м. Києві, м. Львові, м. Одесі, м. Харкові, що спричинило розвиток єдиної національної школи» [1, с.38].

Висновки. На основі аналізу літератури можна дійти висновку, що розвиток музичної освіти в Україні у XIX-XX століттях був складним, багатоетапним процесом, тісно пов'язаним із історичними та соціокультурними умовами країни. Незважаючи на політичні виклики та обмеження, цей період став часом формування та становлення самобутньої української музично-педагогічної школи.

Ключовим підсумком цього шляху є перетворення музичної освіти з емпіричного накопичення знань і автономного функціонування окремих шкіл у цілісну, систематизовану національну модель. Ця модель пройшла етапи

від кумулятивного становлення через періоди динамічного розвитку, стабілізації, міжнародного визнання, теоретичного осмислення і, нарешті, до інтеграції в європейський освітній простір у період незалежності.

Таким чином, музична освіта не лише зберегла та зміцнила культурну ідентичність української нації в переломні історичні моменти, але й продемонструвала здатність до постійного вдосконалення, новаторства та адаптації до вимог часу, залишаючись життєздатною спадкоємицею багатовікових традицій.

Перспективи подальших розробок. На основі проведеного аналізу історичного розвитку музичної освіти в Україні XIX-XX століть, перспективними напрямками подальших розробок визначаються:

Подальші дослідження мають бути спрямовані на глибше вивчення та впровадження історичного досвіду українських музичних шкіл у сучасну освітню практику. Важливою перспективою є розробка механізмів ефективної інтеграції національних традицій з вимогами європейського освітнього простору, зокрема через адаптацію кредитно-модульної системи та забезпечення академічної мобільності.

Особливу актуальність набуває дослідження можливостей цифровізації музичної освіти, зокрема розвиток онлайн-платформ, віртуальних майстер-класів та впровадження інноваційних технологій навчання. Перспективним також є міждисциплінарний підхід, що поєднує музичну освіту з психологією, культурологією та сучасними мистецькими практиками.

Важливим напрямом має стати розробка програм, спрямованих на використання музичної освіти як інструменту соціокультурного відновлення, психологічної реабілітації та зміцнення культурної ідентичності в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Василевська-Скупа Л., Рихлінська Я., Носарчук А. Історичний аспект розвитку української вокальної школи XIX–XX сторіччя. Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку. 2025. С. 37–40.
2. Рудницька О. В. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика. Київ : Наукова думка, 2010. 256 с.
3. Рудницька О. В. Гуманістичні засади мистецької освіти. Педагогіка і психологія. 2008. № 2. С. 30–35.
4. Рудницька О. В. Концепція мистецької освіти в Україні: історія і сучасність. Мистецтвознавчі записки. 2012. Вип. 21. С. 45–52.

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ
Міжнародна науково-практична онлайн-конференція
«Мистецька освіта: виклики та перспективи»

5. Падалка Г. О. Сучасні проблеми музичної освіти в Україні. Культура і сучасність. 2015. № 1. С. 12–18.
6. Михайличенко О. П. Теоретичні основи музичної педагогіки. Харків : Основа, 2014. 320 с.
7. Історичний архів української музичної культури. Т. 3 : Музична освіта в Україні XIX–XX ст. / упоряд. І. В. Коваленко. Львів : Сполом, 2018. С. 45–67.
8. Dumchak I., Kachmar O., Mochalova N., Oleksandrenko K., Sidorova I. Socio-cultural factors influencing students' learning experience: a cross-cultural study. Revista Eduweb. 2024. Vol. 18, No. 3. P. 264–275.

DOI:

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ХУДОЖНЬО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА**

*Добровольська Р.О., доктор філософії (PhD), доцент
Розворук К.В., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Анотація. У статті розкрито потенціал інтерактивних художньо-педагогічних технологій як засобу підвищення ефективності навчання музичного мистецтва. Представлено методичний інструментарій, що включає кооперативне навчання, мультимедійні презентації, віртуальні інструменти та проєктну діяльність. Обґрунтовано необхідність створення творчого середовища та диференційованого підходу до навчання.

Ключові слова: інтерактивні технології, художньо-педагогічні технології, музичне мистецтво, кооперативне навчання, творче середовище.

Abstract. The article reveals the potential of interactive artistic and pedagogical technologies as a means of improving the effectiveness of music art education. A methodological toolkit is presented, including cooperative learning, multimedia presentations, virtual instruments and project activities. The necessity of creating a creative environment and a differentiated approach to learning is substantiated.

Keywords: interactive technologies, artistic and pedagogical technologies, music art, cooperative learning, creative environment.

Постановка проблеми. У сучасній системі мистецької освіти гостро постає проблема недостатньої ефективності розвитку музичних здібностей учнів. Традиційні методи навчання, орієнтовані на репродуктивну діяльність,